

Mirosław Zajdel*

DYLEMATY ROZWOJU EKONOMICZNEGO REGIONU ŁÓDZKIEGO

1. WPROWADZENIE

Transformacja systemowa, zapoczątkowana w końcu 1989 r., w kierunku regulacji rynkowej, przyniosła wielorakie zmiany zarówno w skali ogólnopolskiej, jak i regionalnej. Głównym celem opracowania jest więc prezentacja m.in. wiodących zagadnień (problemów) i uwarunkowań rozwoju gospodarki regionu (województwa) łódzkiego. Poruszone będą dylematy związane z rolą tego województwa w okresie polskich przemian systemowych. Omówione zostaną zatem niektóre społeczno-ekonomiczne aspekty zachodzących w nim przemian.

Chcielibyśmy, aby to opracowanie przyczyniło się w pewnym stopniu do lepszego zrozumienia rozpatrywanych problemów, występujących w woj. łódzkim. Należy jednocześnie podkreślić, iż proces rozwoju gospodarczego omawianego regionu jest zjawiskiem długotrwałym, będącym w fazie kontynuacji.

2. PODSTAWOWE PROBLEMY ROZWOJU GOSPODARKI WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

W okresie transformacji systemowej rola regionu łódzkiego ulega ewolucji. Wykazuje on potrzebę permanentnych procesów rozwojowych i restrukturyzacyjnych w gospodarce, w celu zwiększenia jej efektywności i dostosowywania do zmieniających się wymogów rynkowych. Do 1998 r. poddawanie analizie województwo było w znacznej mierze tradycyjnym regionem przemysłowym o monokulturowym charakterze gospodarki (związanym z dominacją dziedzin przemysłu lekkiego). Natomiast od 1.01.1999 r.

* Dr, adiunkt, Katedra Polityki Ekonomicznej UŁ.

w wyniku reformy administracyjnej państwa¹, „nowe” województwo łódzkie ma powierzchnię 18 219 km² (5,8% powierzchni kraju, co daje 9 miejsce), na obszarze tym znajduje się 177 gmin (18 miejskich, 24 miejsko-wiejskich oraz 135 wiejskich). Można by przy tym przyjąć, iż obecnie województwo jest regionem funkcjonalnym Łodzi, powstałym na styku historycznych prowincji Polski². Skupia ono 6,9% ludności kraju, tj. 2,6 mln osób (ok. 64,8% mieszkańców województwa to ludność miejska) – dane za 2001 r. W porównaniu z 1995 r. liczba mieszkańców zmniejszyła się o ok. 1,2%. Gęstość zaludnienia wyniosła zaś 145 osób na km kw. (4 lokata). W województwie łódzkim wystąpił najwyższy w Polsce ujemny przyrost naturalny (-3,2‰), (16 lokata). Ujemne saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych było adekwatne do średniej krajowej. Dla struktury demograficznej ludności charakterystyczne są również następujące cechy: największa w Polsce przewaga kobiet nad mężczyznami (109 do 100), najniższy udział osób w wieku poniżej 25 lat (32,9% wobec 35,8% w kraju), największy odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym (16,9% ogółu)³.

W dniu 31.12. 2000 r. w łódzkiej gospodarce zatrudnionych było 1066 tys. osób, co stanowiło 7% ogółu pracujących w Polsce. Sektor prywatny absorbował 73% ogółu zatrudnienia. W 2000 r. w województwie najwięcej osób zaangażowanych było w usługach – 40,8% (o 4,7 pkt. mniej niż średnio w kraju), w rolnictwie – 32,5% (o 4 pkt. więcej) oraz w przemyśle i budownictwie 26,7% ogółu (o 0,7 pkt. więcej). Natomiast przeciętne zatrudnienie w przemyśle i budownictwie w 2001 r. zmniejszyło się w skali roku odpowiednio o 4,4% oraz 5,9%.

Zatrudnieni w działalności badawczej i rozwojowej w woj. łódzkim w 2000 r. stanowili 6,1% zatrudnionych w B+R w kraju. W relacji do 1000 osób aktywnych zawodowo wskaźnik ten wyniósł 3,5 (dla kraju 4,6). Nakłady na działalność badawczo-rozwojową kształtowały się na poziomie 6,1% nakładów na B+R w kraju. W przeliczeniu na 1 mieszkańca były one o 11,3% niższe od średniej krajowej.

W końcu grudnia 2001 r. w woj. łódzkim zarejestrowanych było 230,6 tys. bezrobotnych (co stanowi 7,4% ogółu bezrobocia w Polsce). W porównaniu do roku poprzedniego liczba ta zwiększyła się o 22,6 tys. (czyli o 10,8%). W strukturze bezrobotnych według grup wieku osoby poniżej 25 lat stanowiły nadal duży odsetek (27,3% ogółu). Dynamika wzrostu liczby

¹ Ustawa o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa z 24.07.1998 r. (Dz. U. nr 96, poz. 603 z 1998 r.).

² Por. m. in.: S. Krajewski, *Perspektywy restrukturyzacji woj. łódzkiego*, [w:] *Wzrost gospodarczy, restrukturyzacja i rynek pracy w Polsce, ujęcie teoretyczne i praktyczne*, Łódź 2000, s. 121 oraz *Uwarunkowania i strategie rozwoju regionalnego w procesach integracji europejskiej*, red. Z. Mikołajewicz, Opole 2000, s. 300 i n.

³ Dane statystyczne Urzędu Statystycznego w Łodzi.

bezrobotnych w wieku 45–54 lat była najniższa. Udział bezrobotnych kobiet oraz osób bezrobotnych zamieszkałych na wsi był jednym z najniższych w kraju. Na jedną ofertę pracy przypadało 252 zarejestrowanych bezrobotnych (najmniej w kraju). Stopa bezrobocia rejestrowanego od grudnia 1998 r. utrzymywała się na poziomie wyższym niż przeciętny w kraju i wyniosła 18,1% (wzrost o 1,8 pkt. proc.).

W grudniu 2001 r. w analizowanym regionie zarejestrowanych było 24 tys. podmiotów gospodarki narodowej (bez spółek cywilnych i osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą), tj. 5,5% wszystkich podmiotów w kraju. Ponad 75% podmiotów przynależało do sektora prywatnego. 35,3% ogółu jednostek stanowiły spółki prawa handlowego (4,8% ogólnej ich liczby w kraju). W tym 1,97 tys. to spółki z udziałem kapitału zagranicznego (wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 4,8%). Przy czym w samej Łodzi znajdowało się ich ponad 2/3.

Poza tym warto zauważyć, iż przedsiębiorstwa mające siedzibę na terenie województwa wytwarzały w 2001 r. 5,9% krajowej produkcji sprzedanej przemysłu i 3,2% budownictwa. Dynamika produkcji sprzedanej tych sekcji była wyższa niż średnio w kraju. Nakłady inwestycyjne w gospodarce narodowej omawianego województwa stanowiły 5% nakładów inwestycyjnych w kraju. W 2000 r. w przeliczeniu na 1 osobę wyniosły 2490 zł i były o 27,7% niższe niż przeciętnie w kraju. Przy tym nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach stanowiły 5% nakładów ogólnokrajowych, z tego więcej niż połowa została poniesiona w przemyśle. W 2001 r. dynamika inwestycji w przedsiębiorstwach o liczbie pracujących powyżej 49 osób była wyższa niż średnio w kraju.

Wyniki finansowe przedsiębiorstw woj. w 2001 r. były nieznacznie wyższe niż w 2000 r. i korzystniejsze niż przeciętnie. Wystąpił wzrost rentowności obrotu brutto (z 1,1% do 1,4%) i netto (z 0,3% do 0,5%). Wskaźnik poziomu kosztów zmniejszył z 98,9% do 98,6%. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w 2001 r. wyniosło 1836 zł i było o 16,1% niższe niż średnio w kraju. W porównaniu z rokiem poprzednim wynagrodzenie zwiększyło się o 6,1% (w skali kraju 6,8%).

Ponadto można odnotować, iż użytki rolne w regionie łódzkim zajmowały 68,7% ogółu powierzchni (1 lokata w kraju). Przeciętna powierzchnia indywidualnego gospodarstwa rolnego wyniosła 6,4 ha wobec 7,1 ha w kraju. W strukturze rolniczej produkcji towarowej dominowała produkcja zwierzęca (63,4% ogółu) z bardzo wysokim udziałem produkcji żywca wieprzowego (3 miejsce w kraju) i mleka (6 miejsce). Obsada bydła i trzody chlewnej w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych przekroczyła nieco średnią krajową.

W 1999 r. analizowane województwo wytworzyło 6,3% produktu krajowego brutto (wobec 6,4% w 1995 r.). W przeliczeniu na 1 mieszkańca PKB

wyniósł 14 497 zł, (7 lokata w Polsce) i był niższy od średniej w kraju o 8,9%. Jednakże dla samej Łodzi PKB na osobę wyniósł w 1999 r., 20 645 i był wyższy o 29,7% od średniej ogólnopolskiej. Natomiast wydajność pracy mierzona wartością dodaną brutto na 1 pracującego kształtowała się na poziomie 31 357 zł (11 miejsce w kraju) i była o 10% niższa od średniej krajowej. W strukturze wartości dodanej brutto udział sektora usług wyniósł 61,8%, a przemysłu i budownictwa 33,8%⁴.

Zatem rozpatrywany region ma obecnie charakter przemysłowo-rolniczy, jednakże z dość znaczącą rolą przemysłu lekkiego (zwłaszcza w Łodzi – stolicy województwa), którego udział w produkcji krajowej ocenia się na około 30%. Innymi rozwiniętymi gałęziami przemysłu woj. są przemysł elektroenergetyczny, elektromaszynowy, chemiczny, materiałów budowlanych i spożywczy. Omawiany region wciąż jest znacznie zdominowany przez przemysły tradycyjne, wymagające dalszej restrukturyzacji, a skoncentrowane głównie w obszarze Łódzkiej Aglomeracji Miejskiej i rejonie Bełchatowa. Analizując raport Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową⁵ odnośnie atrakcyjności inwestycyjnej regionów, można stwierdzić, iż w porównaniu z innymi województwami, łódzkie odznacza się jednym z wyższych udziałów przemysłu w strukturze wartości dodanej brutto oraz zatrudnienia. Przy tym w łącznej ocenie atrakcyjności inwestycyjnej, omawiane województwa zajęło pierwszą lokatę w klasie C (średniej atrakcyjności). Tak więc jest ono postrzegane jako region przeciętny pod względem rozwoju społeczno-gospodarczego.

Należy nadmienić także, iż rozpoczęty pod koniec 1989 r. proces polskiej transformacji systemowej, zapoczątkowany realizacją „Planu Balcerowicza” wywiera istotny wpływ także na kondycję gospodarczą woj. łódzkiego. Jest to związane ze zmianą funkcjonowania gospodarki i wprowadzaniem zasad wolnego rynku. Wystąpiło otwarcie polskiej gospodarki na konkurencję zagraniczną, zliberalizowano ceny oraz zaczęto stosować restrykcyjną politykę pieniężną, fiskalną i dochodową. To wywołało pewne oznaki recesyjne. Przyczyną wzmagającą ten stan rzeczy było załamanie się wymiany z krajami byłej RWPG (w tym z dawnym ZSRR). Skutkiem tych czynników był duży spadek (zwłaszcza w latach 1990–1991) produkcji, zatrudnienia oraz płac realnych, a także rosnący poziom bezrobocia. Również województwo łódzkie wykazało potrzebę przemian strukturalnych w gospodarce, m. in. ze względu na specyficzną strukturę gałęziowo-branżową łódzkiego przemysłu, wyższy od przeciętnej w kraju udział eksportu do krajów byłej RWPG, stopień dekapitalizacji majątku produkcyjnego w przemyśle itd.

⁴ *Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej województw 4/01*, GUS, Warszawa, opracowano kwiecień 2002, s. 90–95 oraz *Mały rocznik statystyczny Polski 2002*, GUS, Warszawa 2002.

⁵ Szerzej na ten temat zob. K. Gawlikowska-Hueckel, D. Sobczak, *Atrakcyjność inwestycyjna nowych województw*, Gdańsk 1999, nr 4.

Zatem proces przeobrażeń gospodarki województwa łódzkiego jest sprawą złożoną i dość skomplikowaną. Wypada również zaznaczyć, iż na zlecenie Zarządu Miasta Łodzi w 1992 r. zespół naukowców złożony z pracowników Uniwersytetu Łódzkiego przygotował program „Strategia rozwoju ekonomicznego Łodzi”⁶. Dokument ten przedstawia wizję Łodzi jako miasta, które stopniowo zrywa z monokulturowym charakterem gospodarki. Bardzo istotną częścią tego opracowania, przydatną dla naszych rozważań jest dokonana przez autorów analiza SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats)⁷. W jej wyniku sformułowano 30 celów perspektywicznych (15–20 lat) rozwoju Łodzi a pośrednio również województwa. Pogrupowano je na 3 części. Pierwsze dwa cele są związane z kompleksowym rozwojem miasta. Kolejne 5 celów wyraża te funkcje miasta, które mogą w przyszłości stać się jego „biegunami wzrostu”. Trzecią grupę natomiast stanowią 23 cele, które wspierają jego rozwój.

Wyżej omówionymi celami są:

1. Utworzenie zrównoważonej i zróżnicowanej struktury działalności produkcyjnej i usługowej,
2. Wzmocnienie i poszerzenie bazy dochodowej miasta,
3. Stworzenie w Łodzi centrum mody na bazie istniejącego potencjału tekstylnego-odzieżowego, wzorniczego i artystycznego,
4. Wykorzystanie potencjału medycznego (ośrodki naukowe, szpitale i przychodnie specjalistyczne),
5. Wzmocnienie funkcji krajowego i regionalnego ośrodka obsługi ekonomicznej, kulturalnej, naukowej (stolica regionu),
6. Wzmocnienie i dalszy rozwój funkcji targowych miasta,
7. Wzmocnienie i wykorzystanie roli Łodzi jako ośrodka naukowego i szkolnictwa wyższego,
- 8–30. Pozostałe cele o znaczeniu wewnątrzregionalnym, które mogą w przyszłości stać się miastotwórczymi o charakterze krajowym.

Wynika z tego, iż należy wciąż usilnie dążyć do zwiększania konkurencyjności gospodarczej Łodzi i województwa. Warto zauważyć, iż w 1997 sporządzono opracowanie pt. *Łódź – Sam Środek Jutra. Strategia rozwoju regionu łódzkiego 1998–2002*⁸, w ramach programu Phare-Rapid, zarządzanego przez Łódzką Agencję Rozwoju Regionalnego. Zawiera ono także podobną sugestię, aby popierać tworzenie korzystnego otoczenia dla działalności gospodarczej w Łodzi i regionie.

⁶ Por. *Strategia rozwoju ekonomicznego miasta Łodzi*, oprac. pod kier. T. Markowskiego, Łódź 1992.

⁷ Jest to analiza – „silnych i słabych stron, szans oraz zagrożeń”.

⁸ *Łódź-Sam Środek Jutra. Strategia rozwoju regionu łódzkiego 1998–2002*, oprac. zesp. pod kier. A. Jewtuchowicz, w ramach programu Phare-Rapid, zarządzanego przez Łódzką Agencję Rozwoju Regionalnego SA, Łódź 1997, s. 55.

Pomocne dla stymulowania rozwoju gospodarczego Łodzi i regionu są działania różnorodnych ośrodków przedsiębiorczości i innowacji. Pierwsze tego typu inicjatywy wspierające rozwój i transformację łódzkiej gospodarki pojawiły się w 1991 r. Wiodącymi przedsięwzięciami w rozpatrywanym obszarze są m.in.⁹:

1. Fundacja Inkubator – funkcjonuje od października 1992 r. Fundatorami były: Urząd Miasta Łodzi i ŁARR. Misją Fundacji jest wspieranie przedsiębiorczości mieszkańców miasta Łodzi i regionu, poprzez pomoc w zakładaniu i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw i tworzenie tą drogą nowych miejsc pracy. Podstawowa działalność Fundacji opiera się na przewidzianych w statucie dziedzinach:

- finansowanie i wspieranie rozwoju przedsiębiorczości w regionie, promowanie MSP,
- finansowanie kursów, szkoleń i stypendiów dla przedsiębiorców,
- wspieranie wszelkich przedsięwzięć pozwalających na łagodzenie i usuwanie negatywnych skutków bezrobocia,
- działalność naukowa, naukowo-techniczna i oświatowa oraz wspieranie wszelkich inicjatyw społecznych na rzecz dobroczynności, rehabilitacji społecznej i zawodowej.

W 1992 r. Fundacja założyła jeden z pierwszych Inkubatorów w Polsce. Od jesieni 1997 r. Inkubator dysponuje wyremontowanym przy pomocy środków programu PHARE STRUDER budynkiem, będącym siedzibą Centrum Kooperacji MSP, w skład którego wchodzi obecnie: Centrum Transferu Technologii, Ośrodek Wspierania Przedsiębiorczości, Fundusz Rozwoju Przedsiębiorczości, Agencja Rynku Pracy oraz Inkubator Ekologiczny i Nowoczesnych Technologii. Centrum Transferu Technologii (CTT) jest zakładem Fundacji Inkubator zajmującym się wspieraniem innowacyjnych projektów powstających w uczelniach, instytucjach B+R oraz lokalnych przedsiębiorstwach. CTT uzyskało w 1996 r. akredytację programu INCOME realizowanego przez Fundację na Rzecz Nauki Polskiej, a w latach 1999–2000 realizowało projekt „Fabrykat 2000” ze środków USAID obejmujący pomoc doradczą i asystę w zakresie transferu technologii do MSP.

Efektom działalności Fundacji od momentu powołania jest:

- około 100 „wyinkubowanych” firm, tworzących obecnie ponad 1400 miejsc pracy;
- asysta w transferze technologii do 70 firm;
- szkolenia i doradztwo dla około 1800 osób (w tym w większości bezrobotnych);

⁹ Szerzej odnośnie tej problematyki zob.: K. B. Matusiak, M. Marszałkowska, A. Nowakowska, *Lokalne systemy produkcyjne Łodzi, Ostrołęki i Torunia (charakterystyka wybranych cech)*, [w:] *Zewnętrzne determinanty rozwoju innowacyjnych firm*, red. K. B. Matusiak, E. Stawasz, A. Jewtuchowicz, Łódź 2001, s. 106 i n.

– 43 pożyczki na rozpoczęcie działalności gospodarczej przez osoby bezrobotne;

– działalność badawcza i wydawnicza, autorskie programy szkoleniowe.

2. Istotną rolę od 1992 r. w inicjowaniu rozwoju infrastruktury przedsiębiorczości i transferu technologii w Łodzi i regionie odegrała Łódzka Agencja Rozwoju Regionalnego jako administrator w imieniu Polskiej Agencji Rozwoju Regionalnego programu STRUDER, RAPID, OVERTURE finansowanych ze środków Unii Europejskiej. Niezależnie Agencja sama podjęła się realizacji kilku przedsięwzięć:

– Fundusz Pożyczkowy dla małych firm, jeden z najsilniejszych kapitałowo funduszy parabankowych w Polsce (ok. 6 mln zł kapitału zakładowego);

– Centrum Usług Badawczych i Transferu Technologii zorganizowane w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością ma w sposób komercyjny pomagać w transferze osiągnięć naukowych z łódzkich szkół wyższych do gospodarki w tym głównie małych firm;

– Regionalny Fundusz Inwestycyjny koncepcja pierwszego w regionie funduszu venture capital wnoszącego udziały kapitałowe do firm o wysokim potencjale rozwoju.

3. Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości – działa od stycznia 1991 r. Jest jednym z pierwszych polskich (edukacyjnych) ośrodków zarządzania oraz jednym z czterech regionalnych ośrodków kształcenia menedżerów powołanych w ramach programu finansowanego przez Brytyjski *Know-How Fund*. Fundacja funkcjonuje jako ośrodek informacyjny wspierający uczestnictwo w Piątym Programie Ramowym Badań Rozwoju Technicznego i Prezentacji Unii Europejskiej. Misją Fundacji jest:

- szerzenie idei nowoczesnej gospodarki w regionie,
- integracja środowiska przedsiębiorców w województwie.

4. Fundacja Edukacyjna Przedsiębiorczości stworzona w 1991 r. podejmuje szeroką działalność szkoleniową i wydawniczą promująca prywatną przedsiębiorczość. Przy pomocy fundacji w formie stypendiów i grantów skorzystało kilka tysięcy studentów w dziedzinie biznesu.

5. Fundacja na Rzecz Restrukturyzacji Regionu Łódzkiego utworzona w 1993 r. inicjuje działania, których celem jest wspieranie procesów restrukturyzacji i rozwoju przedsiębiorczości. W 1996 r. Fundacja utworzyła w ramach „Projektu rozwoju małej przedsiębiorczości” Ośrodek Wspierania Przedsiębiorczości, który został ostatecznie przeniesiony w 1997 r. do Fundacji Inkubator i prowadzi szkolenia w zakresie przedsiębiorczości, komputerowe oraz przygotowuje wnioski do funduszu pożyczkowego. FnRRRŁ utworzyła i prowadzi fundusz pożyczkowy dla małych firm.

6. Fundusz Mikro wypracował pewną formułę udzielania mini pożyczek dla małych firm. Koncepcja funduszu umożliwiła szybki dostęp do pożyczki

(komercyjnej) bez zbędnych formalności. Z pomocy skorzystało kilkudziesięciu łódzkich przedsiębiorców, którzy na ogół nie mieli szans na kredyt bankowy.

7. Międzynarodowa Fundacja Kobiet propagująca idee przedsiębiorczości wśród kobiet oraz służąca pomocą doradczą i konsultingową, w tym szkolenia i seminaria.

Przechodząc do dalszych rozważań odnośnie dylematów rozwoju woj. łódzkiego, warto zauważyć, iż w grudniu 1998 r. Biuro ds. Restrukturyzacji Regionu Łódzkiego przygotowało opracowanie pt. *Województwo łódzkie (region łódzki). Utworzone 24 lipca 1998 r. – Diagnoza stanu i podstawowe kierunki rozwoju*¹⁰. Wymieniono w nim pewne atuty, mogące sprzyjać rozwojowi regionu łódzkiego. Szanse te wynikają m.in. z tego, iż:

- jego centralne położenie znajduje się, na kierunku potencjalnej aktywności gospodarczej, stymulowanej przez proces integracji z Europą (kierunek Wschód – Zachód). Ważną rolę mają m.in. odgrywać tu także centra produkcyjno-handlowo-usługowe, takie jak: Łódzki Rolno-Spożywczy Rynek Hurtowy, funkcjonujący już zespół wielkich targowisk Tuszyń-Rzgów-Głuchów oraz Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna;

- stolica województwa i zarazem aglomeracji miejsko-przemysłowej – Łódź – posiada rozbudowane instytucje i usługi wyższego rzędu (naukowe, medyczne, kulturalne, z zakresu handlu, bankowości, sądownictwa, itp.). Łódź jest przy tym centrum interesów przemysłu lekkiego w Polsce oraz wielkim ośrodkiem przemysłowym;

- nowe województwo łódzkie posiada znaczący w skali kraju udział nie tylko w przemyśle lekkim (w tym zwłaszcza włókienniczym), ale również w takich dziedzinach przemysłu jak: wytwarzanie energii i wydobywanie węgla brunatnego (Bełchatów) oraz produkcja płytek ceramicznych (Opoczno). Do dziedzin mających szanse na dalszy rozwój, zgodnie z omawianym opracowaniem, zaliczono m.in.: przemysł odzieżowy, dziewiarski, farmaceutyczny, meblarski, maszyn górnictwa, przemysł elektroniczny, aparatury medycznej, różnorodne grupy przemysłu spożywczego oraz produkcję dla potrzeb budownictwa, głównie mieszkaniowego;

- w niektórych rejonach województwa istnieją perspektywy dalszej intensyfikacji produkcji rolniczej oraz możliwości rozwoju specjalistycznej produkcji sadowniczej.

Za słabsze strony (ograniczenia), mogące hamować tempo rozwoju omawianego województwa, uznano m.in.:

- trudne do szybkiej restrukturyzacji takie dziedziny przemysłu jak: włókienniczy, niektóre przemysły grupy elektromaszynowej (szczególnie

¹⁰ Województwo łódzkie (region łódzki). Utworzone 24 lipca 1998 r. *Diagnoza stanu i podstawowe kierunki rozwoju*, red. W. Musiał, Urząd Wojewódzki w Łodzi, Biuro ds. Restrukturyzacji Regionu Łódzkiego, Łódź, 1998.

przemysł maszyn włókienniczych oraz obrabiarkowy), odlewniczy, włókien chemicznych, barwników, przemysł obronny itp.;

– bariery ograniczające przepustowość niektórych istotnych ciągów komunikacyjnych, na odcinkach: Łódź – Zgierz, Łódź – Pabianice, przejazd przez takie miasta jak: Piotrków Trybunalski, Sulejów, Bełchatów, Wieluń, itd.;

– niższe przeciętne płace w województwie w porównaniu ze średnimi w kraju, zwłaszcza w Łodzi i innych ośrodkach włókienniczych (stąd wysoki udział osób korzystających ze środków pomocy społecznej);

– stosunkowo wysokie bezrobocie i niepokojące rokowania co do jego ograniczenia (stopa bezrobocia ok. 11%). W niektórych ośrodkach ma ono cechy bezrobocia strukturalnego (np. rejony Łodzi, Tomaszowa Mazowieckiego, Radomska, Bełchatowa i Kutna);

– słabość kapitałowa podmiotów gospodarczych w porównaniu do skali ogólnopolskiej;

– występowanie obszarów o znacznym zanieczyszczeniu środowiska (głównie rejon łódzki, bełchatowski i tomaszowski), gdzie w ramach polityki „Ekorozwoju” ponoszone są wysokie nakłady na poprawę jego stanu.

Natomiast w październiku 1999 r. sporządzono dla Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego, roboczą wersję *Diagnozy stanu województwa łódzkiego (sytuacja społeczno-gospodarcza)*¹¹, będącą podstawą przygotowania strategii rozwoju województwa. Zgodnie z tym opracowaniem można generalnie również stwierdzić, iż sytuacja społeczno-ekonomiczna woj. łódzkiego jest dość zróżnicowana. Przy tym uwzględniając te realia przygotowano we wrześniu 2000 r. dla Zarządu Województwa Łódzkiego *Strategię rozwoju województwa łódzkiego*¹². I tak stwierdza się w niej, iż strategia rozwoju jako ogólna wizja ma charakter długookresowy, bez ściśle określonego horyzontu czasowego. Jednakże potrzeba sprecyzowania konkretnych zadań, których realizacja ma zapoczątkować pożądane procesy rozwojowe wymaga określenia okresu ich wykonania. Dlatego też dla implementacji zasadniczej części strategii przyjęto horyzont sześćioletni.

Autorzy tego opracowania stwierdzają, iż rozwój regionu jest sprawą wspólną całej jego społeczności. Strategia jest zatem tak sporządzona, aby zaakceptowała ją i realizowała jak najwięcej uczestników życia społeczno-gospodarczego. Władzom województwa przypada tu szczególna rola inicjatora, koordynatora, a często także realizatora poszczególnych działań. Biorąc pod uwagę doświadczenia restrukturyzacyjne krajów OECD oraz

¹¹ Zob. *Diagnoza stanu województwa łódzkiego (sytuacja społeczno-gospodarcza)* – wersja robocza, materiał oprac. przez A. Jewtuchowicz, S. Krajewskiego, W. Musiała i A. Suliborskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, Łódź 1999.

¹² *Strategia rozwoju województwa łódzkiego*, oprac. pod kier. S. Krajewskiego przez zespół w składzie: A. Jewtuchowicz, S. Krajewski, W. Musiał, A. Suliborski; Zarząd Województwa Łódzkiego, Łódź 2000.

lokalne uwarunkowania społeczno-ekonomiczne przyjęto opcję polegającą na łączeniu elementów rozwoju zewnętrznego i wewnętrznego. Przy tym rozwój opierający się na dynamice wewnętrznej regionu uznano za istotniejszy. Wymaga to maksymalnej mobilizacji własnych sił przy jednoczesnym zwiększaniu atrakcyjności województwa dla zewnętrznych inwestorów (w tym zagranicznych).

Cel podstawowy, do którego dąży społeczność regionalna, nazwany został misją, określającą przyszłość regionu. Jest on traktowany jako swoista deklaracja intencji władz, dotycząca kierunków przyszłego rozwoju. Celem tym jest podniesienie atrakcyjności woj. łódzkiego w strukturze regionalnej Polski i Europy jako obszaru sprzyjającego zamieszkaniu ludzi i gospodarce oraz dążenie do budowy jedności strukturalnej regionu przy zachowaniu różnorodności jego miejsc; wykorzystując atut centralnego położenia regionu, przekształcenie jego gospodarki z produkcyjnej (przemysłowo-rolniczej) na usługowo-produkcyjną¹³.

Osiągnięcie pożądaných przemian określonych w misji przy aktualnym stanie i tendencjach rozwojowych województwa, będzie wymagało zdaniem twórców omawianej strategii skoncentrowania wysiłków na wielu problemach. Najistotniejsze z nich zidentyfikowano w trzech strategicznych dla regionu sferach:

I – społecznej, w której głównym celem jest wzrost ogólnego poziomu cywilizacyjnego województwa,

II – ekonomicznej, w której głównym celem jest poprawa pozycji konkurencyjnej gospodarki województwa,

III – funkcjonalno-przestrzennej, w której głównym celem jest stworzenie rzeczywistego regionu społeczno-ekonomicznego posiadającego własną podmiotowość kulturową i gospodarczą.

Poza tym pewnym przejściowym utrudnieniem w funkcjonowaniu regionu łódzkiego mogą być problemy związane z jego integracją przestrzenną. Odbywa się ona drogą preorientacji w układach zarządzania, komunikacji, ciężarów usługowo-zaopatrzeniowych itp. Ponadto pewne zagrożenia zewnętrzne dla lokalnej gospodarki mogą powstać w przypadku negatywnych czynników koniunkturalnych o zasięgu ponadregionalnym.

3. UWAGI KOŃCOWE

Rozwój regionu łódzkiego rodzi wiele dylematów. Uwzględniając jego złożoność i wielopłaszczyznowość, w opracowaniu zaprezentowano jedynie główne aspekty przemian gospodarczych tego województwa. Należałoby

¹³ Por. *ibidem*.

stwierdzić, iż dla prawidłowego funkcjonowania analizowanego regionu muszą być tworzone pragmatyczne oraz kompleksowe warunki implementacji polityki strukturalnej i intraregionalnej w powiązaniu z polityką makroekonomiczną, przez stosowne lokalno-regionalne instytucje. Jest to tym bardziej istotne, zważywszy na fakt, iż od 1999 r. zaczął obowiązywać w Polsce nowy podział terytorialny.

Mirosław Zajdel

DILEMMAS OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE ŁÓDŹ REGION

The article deals with dilemmas of the Łódź Region development during the systemic transformation. Hence, its main goal is presentation, among other things, of certain problems connected with plans, conditions and directions of economic development processes in this region. More light is shed on problems connected with the local economy in the city of Łódź. The article can contribute to a fuller understanding of problems (strengths, weaknesses, opportunities and threats), which can be found here. It should be also added that economic development of the Łódź Region is a long-term process calling for its continuation.